

Projekt *Medijsko obrazovanje je važno.MOV*

PE4 smjernica

Gong

Medijsko obrazovanje u međupredmetnoj provedbi građanskog odgoja i obrazovanja

1. Analiza relevantnosti problema

Građanski odgoj i obrazovanje međupredmetna je tema čija je svrha osposobiti i osnažiti učenike za aktivno i učinkovito obavljanje građanske uloge. To podrazumijeva odgovorne članove razredne, školske, lokalne, nacionalne, europske i globalne zajednice. Građanski odgoj i obrazovanje omogućava učenicima lakše snalaženje u pluralističkom društvu u kojem žive, pouzdanje u vlastite snage i pronalaženje vlastitih odgovora i rješenja za aktualne društvene probleme i izazove. Stjecanjem građanske kompetencije, koja uključuje građansko znanje, vještine i stavove, učenici se osposobljavaju za uspješno sudjelovanje u životu demokratske zajednice.

(izvor: Kurikulum međupredmetne Građanski odgoj i obrazovanje za osnovne i srednje škole, NN 10/2019)

Građanski odgoj i obrazovanje je obrazovni program čija je prisutnost u sustavu formalnog odgoja i obrazovanja prepoznata kao važan iskorak u smjeru jačanja kompetencija mladih za snalaženje u suvremenom društvu, razumijevanje političkih, ekonomskih i društvenih procesa koji utječu na njihove živote i svakodnevnicu te sudjelovanje u tim procesima u ulozi građana¹. Kroz Građanski odgoj i obrazovanje (nadalje: GOO) ostvaruje se demokratski ideal informiranih, aktivnih i odgovornih građanki i građana. Kako bi ova intencija bila ostvarena na svim razinama i u svim odgojno-obrazovnim ustanovama na koliko je to moguće uniforman način, u Hrvatskoj su opći ciljevi, specifični ciljevi i ishodi učenja GOO-a kao međupredmetne teme propisani na nacionalnoj razini Kurikulumom međupredmetne teme. Eventualne dodatke (ali ne i odstupanja) u tom smislu nalazimo u paralelnom postojanju lokalnih kurikuluma, koji najčešće dodatno uspostavljaju ustanovljuju GOO kao izvannastavnu aktivnost na razini jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave.

Budući da doprinose segmentu informiranosti kao preduvjeta za društveno djelovanje za ostvarivanje poželjnih ciljeva za svoje zajednice, nezaobilazna je uloga medija u građanskom odgoju i obrazovanju. Na ovo osobito ukazuju nalazi istraživanja političke kompetencije učenika i učenica završnih razreda

¹ Svi pojmovi koji nose rodno značenje korišteni u ovom dokumentu odnose se jednako na svaki rod.

srednjih škola (Baketa, Bovan, Matić-Bojić, 2021), koji su višestepno potvrdili razmjerno niske razine političke kompetencije srednjoškolaca, a osobito u segmentu političkih znanja i informiranosti, što je dimenzija kompetencija direktno povezuje s konzumacijom medija. Polovica sudionika istraživanja navodi pritom da ih se u srednjim školama, neovisno o programu, nedovoljno poučava o suvremenim medijima i njihovom kritičkom praćenju (ibid, 55). Ovo je osobito akutan problem uzevši u obzir političku apatiju mladih, koja posljedično nastaje (i) zbog manjka interesa i izostanka cjelovitije spoznaje o politici kao sferi djelovanja. Naime, osim što su stope participacije mladih na izborima u Hrvatskoj kontinuirano niske, mladi iskazuju vrlo niske razine spremnosti za uključivanje u političke procese uopće, odnosno, za druge oblike društvene i političke participacije (ibid, 56). Ova apatija udaljava ih od problema njihovih zajednica i čini manje vjerojatnim da će se biti spremni uključiti.

Istodobno, medijske kompetencije mladih ne postoje u vakuumu u smislu njihovih medijskih navika, koje oblikuju brojni čimbenici, a uglavnom oni izvan formalnog obrazovnog sustava. Temeljem istraživanja, poznato nam je da među mogućim izvorima informiranja, učenici imaju vrlo nisko povjerenje u društvene mreže i internetske portale, preko kojih se pak prilično često informiraju (ibid, 57). Prevladavajući su stavovi mladih u vezi medija i slobode javnog govora u skladu s demokratskim vrijednostima i nešto pozitivniji nego 2015. godine. No, unatoč tome ne iznenađuje zaključak recentnog anketnog ispitivanja (Bilić, 2023: 39) provedenog na reprezentativnom uzorku građanki i građana RH da su: „...građani Republike Hrvatske pasivni u smislu proizvodnje sadržaja, građanskog angažmana i političke participacije.“

Nalazi istraživanja i lekcije o važnosti medija nalaze se u literaturi različitih društvenih znanosti. U više disciplina mediji su prepoznati kao akter socijalizacije, akulturacije, formiranja stavova, neformalnog obrazovanja te političke socijalizacije. Budući da je upravo politička odnosno političko-socijalizacijska dimenzija medija u fokusu interesa GOO-a, vrijedi istaknuti da se u „klasičnim“ teorijama o utjecaju medija na politiku ističu obično tri njihove osnovne političke funkcije (Norris i Odugbemi, 2010: 5):

- praćenje rada političkih aktera i izvještavanje javnosti o postupanju donositelja odluka,
- stavljanje relevantnih tema i problema na *agendu* (dnevni red), te
- predstavljanje stavova i preferencija građana i njihovo „pripuštanje“ u javni prostor.

Mediji kao akter nositelj su odgovorne društvene uloge nadzora i korektiva vlasti; imaju ulogu omogućavanja artikulacije interesa i političkih preferencija građanki i građana te njihovog informiranja o temama od javnog interesa, od kojih su mnoge centrirane oko političkih odluka – obvezujućih odluka za zajednicu donesenih temeljem političkog legitimiteta. Istodobno, ideal medija u demokratskim političkim zajednicama pretpostavlja da su mediji u svojem djelovanju oslobođeni političkih pritisaka, nastojanja upliva na uređivačku politiku te da objavljuju pravodobne, relevantne, točne i potpune informacije, uz minimum pristranosti. No, to ne znači da je medijima potrebno bezrezervno vjerovati u potpunosti graditi stavove temeljem selekcije medijskih sadržaja koji nam odgovaraju. Naprotiv,

upravo je ovo ključan poticaj za razvoj medijske pismenosti, odnosno one dimenzije medijske pismenosti koja se odnosi na *kritičko čitanje i interpretiranje medijskih sadržaja*.

2. Opis postojećeg pristupa

U aktualnom modelu odgoja i obrazovanja u školama – poznatom pod nazivom *Škola za život* – na snazi je opća koncepcija kurikularne organizacije predmetne nastave i međupredmetnih tema. Postojeći kurikularni okvir predviđa postojanje većeg broja predmetnih te ukupno sedam međupredmetnih kurikuluma koji obuhvaćaju cjelovit sadržaj obrazovanja u školi. Međupredmetne teme pritom karakterizira izostanak eksplicitno dodijeljenih satova nastave, već je za sve njih prisutno očekivanje da će se sadržaji međupredmetnih tema u cijelosti ostvarivati na razini cijelog školskog kurikuluma kroz sadržaj predmetne nastave. Ovaj okvir „slabe“ institucionalizacije svih međupredmetnih tema u praksi dovodi do svojevrzne disperzije odgovornosti i standarda kvalitete za odgojne-obrazovne ishode (Kovačić, Baketa i Bajkuša, 2023) pri čemu one često zauzimaju tek sekundarnu ulogu u smislu posvećenog vremena, pristupa i aktivnosti u nastavi.

U ovom smislu, instrument javne politike koji strukturira provedbu medijskog obrazovanja u sklopu međupredmetnih tema jest *kurikulum međupredmetne teme* – odnosno, na nacionalnoj razini važeći obavezni unificirani provedbeni akt koji detaljno propisuje koje je obrazovne ishode i na koji način potrebno postizati nastavom predmeta i međupredmetnih tema. Još preciznije, ciljeve medijskog obrazovanja moguće je jasno identificirati kao prisutne u najmanje tri kurikulumu međupredmetnih tema:

- Kurikulum međupredmetne teme Građanski odgoj i obrazovanje,
- Kurikulum međupredmetne teme Zdravlje,
- Kurikulum međupredmetne teme Uporaba IKT-a.

Iako u ovoj analizi pozornost neće biti posvećena svim trima međupredmetnim kurikulumima, vrijedi istaknuti da kurikulumi Zdravlje i Uporaba IKT-a prepoznaju neke od važnih dimenzija medijskih kompetencije. Primjerice, jedna je od ključnih formulacija o ulozi medija u GOO-u zapravo sadržana u opisu svrhe kurikuluma međupredmetne teme Uporaba informacijske i komunikacijske tehnologije (NN 7/2019): „Pravilna uporaba informacijske i komunikacijske tehnologije jedan je od preuvjeta za djelotvorno sudjelovanje i odlučivanje u digitalnome dobu.“

Kurikulum GOO-a navodi djelovanje kroz medije kao jedan od oblika participacije u zajednici u općem opisu. Sudjelovanjem u akcijama institucionalnih oblika udruživanja i djelovanja građana u zajednici (u sklopu nevladinih organizacija, građanskih inicijativa, medija i sl.). U svojem aktualnom formatu, kurikulum spominje upoznavanje i korištenje medija u više obrazovnih ciklusa²:

² Obrazovni ciklus je sastavni dio kurikularne koncepcije nastave, u kojem više razina formalnog obrazovanja, odnosno razreda školovanja, zajedno tvori veću obrazovnu cjelinu – obrazovni ciklus. Svaki ciklus karakteriziraju „specifičnosti

Tablica 1: Pregled odgojno-obrazovnih očekivanja i ishoda koji doprinose medijskoj pismenosti u sklopu kurikuluma GOO-a

Ciklus	Odgojno-obrazovna očekivanja/ishodi	Kompetencija ili preporuka
2	– koristiti se medijskim tekstovima za raspravu o ljudskim pravima (Hrvatski jezik, Likovna kultura, međupredmetna tema Uporaba informacijsko-komunikacijske tehnologije)	preporuka
2	Uočava važnost informiranja i ulogu medija u informiranju te ih preispituje.	ishod (vještine)
2	– analizirati tematske članke iz medija i organizirati rasprave i debate (integrirano)	preporuka
3	Objašnjava stereotipe o muškarcima i ženama u svakodnevici i medijima.	ishod (znanja)
4	– sudjelovati u aktivnostima i projektima nevladinih organizacija, pratiti i predstaviti informacije objavljene u medijima	preporuka
5	Obrazlaže ulogu medija i civilnoga društva u oblikovanju demokracije.	ishod (znanja)
5	Kritički procjenjuje utjecaj interesnih skupina na medije i donošenje političkih odluka.	ishod (vještine)
5	– povremeno pratiti političke događaje u medijima (integrirano)	preporuka
5	– analizirati ulogu medija i civilnoga društva u demokratskim procesima (integrirano)	preporuka
5	Navodi korisnost i neovisnost medija u aktivnome sudjelovanju građana u zajednici.	ishod (znanja)

Iz navedene distribucije medijski relevantnih obrazovnih ishoda, primjetno je da je koncepcijski dobro raspoređena kroz kompetencijsku dimenziju znanja. Već od 2. obrazovnog ciklusa (3. razreda osnovne škole), za mlade je predviđeno da upoznaju i koriste medije, pristupaju im analitički i kritički, prate medijski posredovane događaje, pa čak i kritički sagledavaju strukturne uvjete medijske proizvodnje („Kritički procjenjuje utjecaj interesnih skupina na medije i donošenje političkih odluka.“).

pristupa poučavanju, odgojno-obrazovna očekivanja, pristupi vrednovanju te organizacija odgojno-obrazovnoga procesa“. Tako je 8 razreda osnovnoškolskog obrazovanja grupirano u ukupno tri obrazovna ciklusa.

Znatno su slabije artikulirane dimenzije stavova i vještina. Stavovi o medijima analogni su u mnogočemu stavovima o ulozi građana kao informirane i aktivne javnosti koja je spremna postavljati pitanja, iznositi zahtjeve te politički participirati kako bi donositelje odluka redovno kontrolirala u njihovom radu.

Napokon, preporuke su upravo to – strukturno slobodniji ali neobvezujući dio kurikuluma. Iako su sve sugestije i smjernice nastavnicama (i stručnim suradnicama) o provedbi GOO-a dobrodošle, u praksi je dostatno prepoznato da manjak dovoljno čvrstog okvira provedbe dovodi do proizvoljnosti izvođenja pojedinih sadržaja, kao i pristupa u tom izvođenju. Dobra ilustracija takvog ishoda je sljedeći citat preuzet iz studije Kovačića, Bakete i Bajkuše (2023: 5):

To je nešto o čemu se ne govori, to je kao Carevo novo ruho. Car je gol, ali mi se svi divimo, kao sve je u redu, ali svi znamo da ništa nije u redu. Dakle, ovisno tko vam je ravnatelj u školi on promiče ili ne promiče taj građanski odgoj.

2.a. Akteri važećeg policy pristupa

Obrazovnu politiku u cijelosti artikulira razmjerno malen broj aktera sa ovlastima donošenja odluka sa sistemskim dosegom – prvenstveno se radi o resornom Ministarstvu znanosti i obrazovanja te Agenciji za odgoj i obrazovanje – te velikog broja aktera vrlo ograničenog dosega donošenja odluka i lokalnog opsega djelovanja – škole, odnosno jedinice lokalne i regionalne samouprave u svojstvu osnivača škola.

Ministarstvo znanosti i obrazovanja glavni je predlagatelj i središnje provedbeno tijelo za politike u području odgoja i obrazovanja. Ovo se odnosi ne samo na zakonski okvir, već i na propise koji strukturiraju sadržaj odgojno-obrazovnog procesa, uključujući i kurikularne dokumente. Ministarstvo se često oslanja na rad stručnih skupina i radnih tijela sastavljenih od stručnjaka i stručnjakinja u području obrazovanja, kao i nastavnog osoblja kako bi steklo perspektivu praktičara.

Sukladno Zakonu o Agenciji za odgoj i obrazovanja (NN 85/06, 151/22) njena glavna zaduženja uključuju: i) obavljanje stručnih i savjetodavnih poslova u odgoju i obrazovanju te ii) sudjelovanje u praćenju, unapređivanju i razvoju odgoja i obrazovanja na području predškolskog, osnovnoškolskog i srednjoškolskog odgoja i obrazovanja, obrazovanja odraslih te školovanja djece hrvatskih građana u inozemstvu i djece stranih državljana. Agencija osigurava provedbu programa stručnog usavršavanja nastavnika s ciljem sustavnog unapređenja metodike i sadržaja poučavanja predmeta u školama. U praksi, Agencija za odgoj i obrazovanje obavlja i djelatnost produkcije nastavnih pomagala i materijala, ali znatno je opsežniji njezin rad na razvoju i izvođenju programa stručnog usavršavanja za nastavnike, u prvom redu kroz centralni prostor za oglašavanje i prijavu na usavršavanja *Ettaedu*³. Na ovaj način programi oglašeni preko Agencije dolaze do zainteresiran ih nastavnika i nastavnica te se osigurava

³ Baza stručnih usavršavanja AZOO-a dostupna je na sljedećoj poveznici: <http://ettaedu.azoo.hr/> (15.6.2023.).

dostupnosti pravovremena informacija o dosta programa za sve zainteresirane. U ova usavršavanja ubrajamo i ona za kapacitiranje u provedbi GOO-a, koja se također kontinuirano nalaze u ponudi *Ettaedu*. Sukladno ulozi središnjeg resursnog centra za sva stručna usavršavanja i edukacije za nastavnike, AZOO je nadležan i za vrednovanje odnosno davanje odobrenja i akreditacija za obrazovne programe koje provode neformalni akteri, uključujući programe udruga, a što je za Građanski odgoj i obrazovanje osobito važno budući da su brojne udruge provodile programe u ovom području i više godina prije nego je ono „dobilo“ vlastiti kurikulum međupredmetne teme. Iako su ovakve suradnje uvriježene te Agencija često oglašava i programe aktera u neformalnom obrazovanju, u praksi su pojedini akteri civilnog društva izvještavali o manjku jasnih kriterija Agencije kod vrednovanja neformalnih obrazovnih programa za provedbu (Horvat, 2017). Iz toga je svojedobno proizašla preporuka za njihovo jasnije definiranje.

Napokon, najbliže su provedbenoj razini škole kao akteri obrazovnih politika. Iako su u bitnome određene u svom radu sadržajem kurikuluma i drugih obavezujućih akata, škole ipak imaju i nezanemariv prostor autonomije u oblikovanju sadržaja odgojno-obrazovnog procesa u vidu školskih kurikuluma. To su specifični dokumenti koji definiraju koje to sadržaje i oblike poučavanja pojedina škola može u svojim programu ponuditi drugačije ili dodatno u odnosu na obavezujući kurikularni okvir, a često se radi o formi izvannastavnih aktivnosti. U dosadašnjoj praksi, u nedostatku kurikularnog okvira koji bi specifično podržavao provedbu GOO-a u školama, upravo su izvannastavne aktivnosti, projektna nastava i drugi oblici drugačiji od predmetne nastave ispunjavali funkciju ponude Građanskog odgoja u školskim kurikulumima. S pojavom kurikuluma međupredmetne Građanski odgoj i obrazovanje 2019. potreba za ovakvim oblicima nastave donekle je transferirana u međupredmetnu temu. No, stav je nekih od aktera u civilnom društvu u (GOOD Inicijativa, n.d.) kako kurikulum međupredmetne teme ne osigurava dostupnu sustavnost, kvalitetu i odgovornost za provedbu.

Potkrepu za ovu tvrdnju o raznolikosti i trajnosti izvedbe sadržaja koji su predstavljali GOO možemo pronaći u praksi konkretnih škola – a možda još i više pojedinih entuzijastičnih nastavnika zaposlenih u tim školama. Takvi nastavnici u svoj nastavni rad dugi niz godina uključuju vođenje izvannastavnih aktivnosti različitih naziva⁴, a svrhu razvoja kompetencija za demokratsko i uključivo građanstvo, razumijevanja i aktivnog uključivanja u rješavanje problema u zajednici; što smislom u velikom dijelu odgovara upravo proklamiranoj intenciji GOO-a.

3. Ciljevi predložene *policy* intervencije

Kroz razvoj medijske pismenosti, a pogotovo njezine dimenzije kritičke recepcije i interpretiranja medijskih sadržaja, medijsko obrazovanje može se pokazati kao važan segment građanskog odgoja i

⁴ Takav program je npr. Humanitarna družina u Turističkoj i ekonomskoj školi Daruvar, s dugim iskustvom provedbe, izrazitom usmjerenošću na praktično, probleme i potrebe zajednice (Forum za slobodu odgoja, 2018).

obrazovanja. Neki od recentnih radova na hrvatskom jeziku na temu medijske pismenosti stavljaju dodatni naglasak specifično na kompetenciju prepoznavanja i *otpornosti na dezinformacije*, u sklopu dimenzije kritičke recepcije medijskih sadržaja (Ciboci Perša, Levak i Beljo, 2021). Ovaj trend i u našem kontekstu upućuje na prepoznavanje kako dezinformacije predstavljaju ozbiljnu prijetnju demokratskom poretku, povjerenju građana u institucije, te vrijednostima liberalne demokracije uz koje su spremni pristati (primjerice: Colina, Sánchez Margalef i Youngs, 2021).

No, i druge dvije dimenzije medijske pismenosti – *tehničku kompetenciju za korištenje elektroničkih medija* te *kompetenciju za proizvodnju medijskih sadržaja* je potrebno na kvalitetan način podučavati kroz međupredmetnu provedbu GOO-a. Naime, poznavanje tehničkih načela i procesa proizvodnje medijskih sadržaja učenike i učenice može opremiti dodatnom dimenzijom razumijevanja zahtjeva koje medijska proizvodnja nosi te različitih silnica koje na tu proizvodnju kontinuirano utječu. Primjerice, poznavanje stvarnih razmjera troškova i pritisaka svakodnevne medijske produkcije može pozitivno utjecati na stavove učenika prema javnoj odgovornosti medija za pravovremeno, cjelovito i točno izvještavanje javnosti o važnim događajima.

Sve tri dimenzije medijskog obrazovanja zajedno predstavljaju integralni doprinos medijskog obrazovanja GOO-u. U smislu znanja mladih o politici – institucijama i procesima donošenja odluka – upoznavanje tih procesa i odluka kroz medije predstavlja dodatnu vrijednost u odnosu na „udžbenički“ strukturirano znanje o njima. U smislu participativnih vještina, taj doprinos čine upoznavanje društvene realnosti prikazane kroz medije te razumijevanje da je moguće koristiti medijske sadržaje kao osnovu za informiranje, participaciju i mobilizaciju zajednice oko poželjnih ciljeva. Napokon, stav prema medijima i njihovoj ulozi u demokratskom društvu ključan je za osjećaj odgovornosti za informiranje, afirmativan odnos prema participaciji i odgovornosti vlasti prema javnosti.

Stoga *policy* intervencija koja se predlaže u sklopu ovih smjernica ima sljedeće ciljeve:

- 1) Kvalitativno obogatiti sve tri dimenzije medijske pismenosti (otpornost na dezinformacije, tehnička i proizvodna kompetencija) u sklopu kurikuluma međupredmetne teme GOO-a;
- 2) Unaprijediti konkretnost, jasnoću i mjerljivost odgojno-obrazovnih ishoda medijske pismenosti u sklopu kurikuluma međupredmetne teme GOO-a;
- 3) Afirmirati i temeljem evaluacija postaviti standarde kvalitete za lokalne inicijative izvannastavne provedbe GOO-a te u standarde uvesti dimenziju suradnje škola s lokalnim medijima u provedbi i promociji aktivnosti.

4. Prijedlog *policy* rješenja na uočene nedostatke i preporuke za unaprjeđenjem javne politike.

Nalazi prethodne procjene utjecaja (Bilić, Buković i Mrakovčić, u pripremi) jasno ukazuju kako intervencije usmjerene isključivo na uključivanje sadržaja medijske pismenosti u kurikulum međupredmetne teme GOO-a neće polučiti željene ishode. Slično kao i nalazi ranijih istraživanja koja upozoravaju na manjak standardizacije i kvalitete u međupredmetnoj provedbi GOO-a, nalazi ove studije upućuju na to kako dodatno sadržajno zasićivanje ionako manjkavog provedbenog okvira ne predstavlja logičnu javnopolitičku intervenciju. Stoga u svjetlu takvih sveobuhvatnih dokaza ne ostaje drugo nego još jednom podvući dugogodišnji temeljeni zahtjev GOOD Inicijative kada je riječ o mehanizmima unaprjeđenja provedbe GOO-a: uvođenje zasebnog, obveznog predmeta. U sklopu takvog okvira koji će omogućiti cjelovito i kvalitetno podučavanje građanskog odgoja i obrazovanja nedvojbeno će se otvoriti odgovarajući prostor i za smisleno integriranje elemenata medijskog učenja.

Vjerujemo da bi takva modifikacija rezultirala brojnim poboljšanjima i u okviru međupredmetne provedbe GOO-a. Rasterećivanjem sadržaja međupredmetne teme otvorit će se više prostora za kreativno, projektno učenje kakvo uglavnom preferiraju učenici, ali i dobar dio nastavnika (Bilić, Buković i Mrakovčić, u pripremi). U takvom izmijenjenom kontekstu vjerujemo i da medijski sadržaji u sklopu međupredmetne teme GOO-a mogu doći do punog izražaja. Pritom smatramo da je potrebno inkorporirati medijsko obrazovanje u kurikulum građanskog odgoja i obrazovanje na način koji će biti više *eksplicitan*. Pristup u kojem je glavina medijskog obrazovanja sadržana u predmetnom kurikulumu Hrvatskog jezika možemo smatrati adekvatnim odabirom, koji je posljedica očuvanja otprije postojećih elemenata medijskog obrazovanja u tom predmetu (kroz sadržaje *Medijske kulture*), ali i adekvatnosti metoda poučavanja i bogatstva primjera.

Da bi sadržaji medijskog obrazovanja u sklopu međupredmetne provedbe GOO-a imali odgojno-obrazovni značaj, važno je povezati ključnu intenciju kurikulumu GOO-a: osposobljavanje mladih za aktivno i odgovorno građanstvo; s činjenicom da spoznaju o potrebama zajednice na koje se djelovanje građanki i građana reflektira uglavnom stječemo kroz medije. Štoviše, ta je spoznaja utoliko cjelovitija ukoliko je informirana iz više neovisnih medijskih izvora, poduprta kvalitetnim i cjelovitim izvještavanjem i medijskoj publici prezentirana i u polemičkom formatu, bez propagandističkog prizvuka.

U tom smislu, iznosimo sljedeće preporuke:

- Potrebno je osnažiti fokus kurikulumu GOO-a na rješavanje problema u zajednici kroz informiranje i javno podizanje svijesti o tim problemima, a koristeći se kompetencijom za proizvodnju medijskih sadržaja te kritičko informiranje javnosti sukladno standardima medija u

- demokratskom društvu. Domena demokratskog društva treba znatno eksplicitnije inkorporirati upoznavanje društvenih problema kroz istraživanje i kritičko čitanje medijskih sadržaja.
- Potrebno je osnažiti dimenziju medijske pismenosti koja se odnosi na kreiranje sadržaja, budući da ona ima sinergijski učinak s tehničkom kompetencijom. Bez adekvatne razine tehničke kompetencije nije moguće kreirati sadržaj za elektroničke i nove medije.
- Kreiranje multimedijalnih i intertekstualnih medijskih sadržaja (tekst, slika, zvuk) treba povezati s informiranjem o problemima i potrebama zajednice.
- Potrebno je osnažiti horizontalnu zastupljenost medijskih kompetencija svih triju domena kurikulumu (Demokracija, Ljudska prava, Društvena zajednica) kroz barem jedan ključni sadržaj usmjeren na medijsku prezentaciju problema i potreba u zajednici u svakom obrazovnom ciklusu. Napredovanjem kroz obrazovne cikluse, ovi sadržaji trebaju postajati tematski kompleksniji (kao što aktualni kurikulum predviđa), ali i prezentacijski sofisticiraniji, što je izravno povezano s korisničko-tehničkom i stvaralačkom dimenzijom medijskog obrazovanja.
- Na razini pokazatelja učinaka, u sljedećim istraživanjima političke kompetencije maturanata – koje je ujedno i najpouzdaniji *proxy* za mjerenje ishoda Građanskog odgoja u dimenzijama znanja, stavova i vještina participacije – trebala bi se konstatirati statistički značajno viša razina prepoznavanja dimenzije *kritičkog čitanja medija* u nastavi, kao i više stope informiranja putem medija, isključujući društvene mreže. Društvene mreže su isključene iz ove koncepcije ne zato što njihov utjecaj ne bi bio važan za medijske navike mladih, već zato što postoje bitne kvalitativne razlike između urednički oblikovanih medijskih sadržaja i korisnički kreiranih i algoritamski selekcioniranih sadržaja koji čine glavnu sadržaja dostupnoga na društvenim mrežama. Iako su oba aspekta medijske konzumacije mladih nesumnjivo važna, urednički oblikovani medijski sadržaj trebaju biti prezentirani u svojoj originalnoj, autorskoj formi, kako bi bila shvaćena njihova specifičnost i prepoznata dimenzija profesionalizma u proizvodnji medijskog sadržaja.
- Obrazovanje o medijima u njihovim višestrukim ulogama – izvora informacija o političkim odlukama, katalizatora društvenog djelovanja i političke participacije, te aktera u oblikovanju demokratskih stavova i vrijednosti, što su sve ključne kompetencije GOO-a.

5. Izvori

Publikacije i mrežni izvori:

Baketa, N., Bovan, K. i Matić Bojić, J. (2021). *Istraživanje političke pismenosti učenika završnih razreda srednjih škola u Republici Hrvatskoj - Istraživački izvještaj za 2021. godinu*. Zagreb: Institut za društvena istraživanja u Zagrebu.

Bilić, P. (2023). *Medijska pismenost građana Republike Hrvatske. Ispitivanje javnog mnijenja*. Zagreb: Institut za razvoj i međunarodne odnose

Bilić, P., Buković, N. i Mrakovčić, M. (u pripremi). *Ima volje, ima li načina? Procjena društvenog utjecaja smjernica za razvoj medijskog obrazovanja*. Zagreb: Gong.

Ciboci Perša, L., Levak, T. i Beljo, A. (2021). Kritičko vrednovanje dezinformacija u medijima unutar formalnog obrazovnog sustava u vrijeme pandemije koronavirusa. *Sociologija i prostor*, 59 (3 (222)), 557-575. <https://doi.org/10.5673/sip.59.3.11>

Colomina, C., Sánchez Margalef, H. i Youngs, R. (2021). *The impact of disinformation on democratic processes and human rights in the world*. Brussels: Policy Department for External Relations, Directorate General for External Policies of the Union. European Parliament. https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2021/653635/EXPO_STU%282021%29653635_5_EN.pdf

Forum za slobodu odgoja (2018). *Prva Mirotvorna škola – Ekonomska i turistička škola Daruvar*. <https://fso.hr/prva-mirotvorna-skola-ekonomska-i-turisticka-skola-daruvar/>

GOOD Inicijativa (n.d.). *Zahtjevi GOOD Inicijative za uvođenje građanskog odgoja i obrazovanja u škole*. <https://goo.hr/good-inicijativa/zahtjevi/>

Horvat, M. (2017). *Suradnja organizacija civilnog društva s obrazovnim vlastima u provedbi obrazovnih programa. Izvještaj o anketnom ispitivanju o iskustvima suradnje*. Zagreb: GOOD Inicijativa. http://oz.goo.hr/wp-content/uploads/2017/12/2017_OZ_AzOO-i-suradnja-s-OCD.pdf

Kovačić, M., N. Baketa i M. Bajkuša (2023). *Provedba međupredmetne teme "Građanski odgoj i obrazovanje" u osnovnim i srednjim školama u Hrvatskoj: rezultati kvalitativnog istraživanja*. Zagreb: Forum za slobodu odgoja.

Norris, P. I Odugbemi, S. (2010). Evaluating media performance. U: Norris, P. (ur.), 1-29. *Public sentinel: news media & governance reform*. Washington DC: The World Bank. <http://documents.worldbank.org/curated/en/569791468331461757/Public-sentinel-news-media-and-governance-reform>

Službeni dokumenti:

Kurikulum međupredmetne Građanski odgoj i obrazovanje za osnovne i srednje škole, NN 10/2019

Kurikulum međupredmetne teme Uporaba informacijske i komunikacijske tehnologije, NN 7/2019

Zakonu o Agenciji za odgoj i obrazovanja, NN 85/06; 151/22